

Filosofie a náboženství

Pokud filosofie zůstává reflexí, může být také reflexí náboženství (podobně jako může být reflexí vědy, reflexí umění, případně reflexí víry atd. atp.). Ovšem filosofie je a ve skutečnosti vždycky musí být něčím víc než pouhou reflexí (zkoumavým promyšlením určitých životních a myšlenkových aktivit, přístupů, zaujatých pozic atd.); je tomu tak proto (a tam), že (kde) jde často o značně komplikované struktury, k jejichž jednotlivým rovinám nebo složkám je reflektivní přístup možný jen jako vícerozměrný a vícesměrný, zprvu rozčleňující a postupný a jen perspektivně posléze sjednocovaný, integrovaný v určitou syntetičtější reflexi. Jestliže tedy filosofii náboženství chápeme jako opravdovou (celkovou, celostnou) filosofii, nemůžeme z ní vylučovat pravý filosofický přístup k náboženství jako takovému (jako fenoménu), a to nutně znamená přístup kritický, koncepční a hodnotící. A to zároveň vede k naprosto nezbytnému pokusu (nezbytně opakovaným pokusům) o vymezení toho, co jako náboženství označíme, jak je chápeme a jaký vztah k němu máme. Takové vymezení bude nezbytné jak co do místa náboženství a náboženskosti v lidském životě (a to znamená i co do vztahu k jiným sférám a rovinám „lidského pobytu“ či „lidského bytí“), tak co do vlastní ‚materie‘ náboženského prožívání uvnitř, tedy také co do „náboženského sebezpochopení a sebevědomí“ člověka, nábožensky orientovaného. V tomto druhém případě nesmíme zapomínat také na to, že náboženské životní a myšlenková orientace je na určité úrovni schopna se jakoby zmocnit prostředků filosofických a zapracovat je do svých přístupů; to nesmíme pominout už také proto, že historicky měla tato pozoruhodná schopnost náboženství možnost vypsát až k mimořádným výkonům a založit přímo jakousi svébytnou tradici, trvající po řadu nejen desetiletí, ale staletí. (Nejpozoruhodnějšími jevy tohoto druhu byla gnóze v končícím starověku a potom křesťanská theologie, zčásti na gnózi navazující a z větší části se proti ní silně ohrazující a bránící.) To vše dost zřetelně ukazuje, že filosofický přístup k náboženství nelze nikdy redukovat na žádný typ „náboženské vědy“ či „religionistiky“.

(Písek, 141111-1.)